

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 30. oktobra 1891.

Politični položaj in slovenski državni poslanci.

Razmere v državnem zboru in stališče slovenskih poslancev nas nikakor ne navdajajo s zaupanjem. Časi so davno minuli, ko je za ali proti vladi odločevalo par glasov. Danes ima vlada večine v izobilji, a ta večina ji ni vdana. Oddelki prejšnje večine bi se jej najraje otresli, ko bi razmere stale tako, da bi bilo pričakovati spremembe na bolje; nemška levica pa še zmiraj upa, da se ji Taaffe vda in jo pusti na krmilu.

Razmotrimo, kako je do tega položaja prišlo in kako je slovenskim poslancem postopati pri teh razmerah. Ko je sedanji ministerski predsednik leta 1879, stopil na krmilo, izrazil je v prestolnem govoru nazore, ki so bili v soglasju z ustavnimi določbami in so ugajali vsim slovanskim narodom in nemškim konservativcem. Te grupe so zagotovile vladi podporo in so obljubo lojalno držale. Nasproti je pa nemška levica, katera je po moji kratkovidnosti sebe in svojo vlado strmoglavila, pričela strasten boj proti vladi, ji je odrekala davke in nabiranje vojakov, se je uprla novemu vojnemu zakonu in cesar sam jo je stigmatiziral s „fakcijsko opozicijo“. Nemško-liberalna stranka se je nadejala, da to njeno postopanje v kratkem času odpravi Taaffeja in njegovo vlado; krepilo jo je v tej nadi tudi to, da je posebno vse višje uradništvo bilo iz njenih časov in njej udano. Levici se želja ni izpolnila in uvideti je morala, da Taaffe trdno stoji in vživa neomejeno zaupanje cesarja.

Njeni strastni nastop v državnem zboru in izven tega pa je imel ta nasledek, da je začel grof Taaffe malo po malem pretvarjati ministerstvo in odstranjati one člane kabineta, kateri so bili liberalnim Nemcem največ v spodtik. S temi osebami umaknil se je pa tudi iz uprave slovanskim narodom prijazen duh. V takih trenutkih bilo je mogoče, združenim delom desnice, in posebno Čehom, kateri so z rezervatom vstopili v državni zbor, upreti se daljnemu rušenju pro-

grama postavljenega v prestolnem govoru l. 1879 in bistveno nespremenjenega l. 1885. Čehi so vedeli, da s svojim odločnim uporom si odstranijo vselej omahljive Poljake in da grof Taaffe v tem slučaju ali odstopi ali se približa levici ter naprej vlada z njo in Poljaci.

Ali je bila ta bojazen opravičena ali ne, o tem nas dogodki niso prepričali. To pomišljevanje Čehov dajalo je pa Nemcem čedalje večje upanje, da se razmere njim na korist spremené. Češka neodločnost pa je dala tudi liberalnim članom vlade pogum nastopiti levici prijazno pot in nezadovoljnost, katera je med češkim ljudstvom naraščala, prodrla je po Gautschevi odredbi, s katero je odpravil celo vrsto srednjih in večinom slovanskih šol, z elementarno silo in se ni dala zaježiti tudi ne s tem, da so se odredbe tega ukaza polagoma do malih izjem umaknile. Ta ukaz podpisal je smrt češki državnozborni delegaciji in je rodil Mladočehe. Le-ti so najprej v nepričakovano velikem številu prišli v češki deželni zbor in potem v državni zbor.

Še predenj so se izvršile volitve v državni zbor, pa je ukrenil grof Taaffe spremembo v kabinetu, katera je imela namen približati se Nemcem in zagotoviti si njih podporo, — odpustil je najduhovitejšega in od Nemcev najbolj sovražnega ministra Dunajevskega ter ga nadomestil z Steinbachom.

Nemška levica, katera je bila že prej svojo prvotno okrajno taktiko opustila ter glasovala za budget, izvzemši dispozijski zaklad, popustila je še ta ostavek opozicije in je že v drugič glasovala tudi za to točko državnega proračuna. A nemška levica s položajem še ni zadovoljna, ona ni zadovoljna s sebi prijazno vlado, ona hoče sama vladati. To pokaže se pri vsaki priliki. O budgetni razpravi letošnje poletje je to jasno izrazila in ko je ministerski predsednik storil znano, levici prijazno izjavo, prijela je levica za ponujeni prst celo roko ter svetu oznanjevala, da poravnava med njo in vlado je gotova, treba ji je le še zunanjega izraza in garancij, da se ne povrnejo prejšnje razmere, — to

je z drugimi besedami odpravo Slovanom prijaznih ministrov iz kabineta (Pražak, Falkenhain) in njih nadomeščanje z levičarji. In ko je pred par dnevi bil na razpravi zopet dispozicijski zaklad, izjavila je levica v očitnem temu, da ministerstvo je še tisto, — da njeno zaupanje je le od danes do jutri in da se povrnejo prejšnji časi opozicije, če se vlada v njenem zmislu ne spremeni.

Iz vsega dosedaj povedanega izhaja dvoje, prvič, da se politični položaj suče okoli češke politike, in drugič, da nemška levica odkar je sprevidela, da z silo ne more vreči Taaffeja, to poskuša z lepo in da ji je edino vodilo to, da trajno popusti dosedajno neplodno opozicijo in pride do vlade. Iz tega pa izhaja kako se je držati v teh težavnih razmerah slovenskim državnim poslancem. Le-tim je prevdariti, ali naj se nezadovoljni in užaljeni po dosedanjih neuspehih vdajo temu, kar bi jim velevalo srce, ali naj motreč in uvažujoč razmere postopajo tako, kakor jim velewa pamet.

V prvem slučaju morali bi stopiti v opozicijo in zagovarjati vse njene nasledke, razum jim pa velewa, potrpeti, da se notranja politika razjasni in krene na eno ali drugo stran. Razmerje, kakoršno je sedaj, ne more dolgo trajati in ali nastane večina Slovanom prijazna ali se pa združijo Poljaci z Nemci. Slednje bi se pospeševalo s tem, če se združenja na desnici še bolj oslabé, kakor so že oslABLJENA po odpadu Čehov. To bi se zgodilo po izstopu Jugoslovanov iz večje parlamentarne zveze. Če bi se že bila notranja politika odločila na eno ali drugo stran, zahtevali bi opravičeno od slovenskih poslancev, da ne podpirajo Slovanom sovražne politike; dokler se to ne izvrši, pa ne moremo želeti, da bi oni s svojim odpadom prejudicirali položaja, kateri lahko njim ugoden postane, ter izzvali položaj, kateri bi jim bil vsakako poguben.

Ali je pa opozicija res nekaj tako vabljivega? Čehi, kateri so vse večji faktor v državi, kakor mi, so jo okusili na vse strani. Njih pasivna politika dovedla jih je do političnega bankrota, in leta 1879. so rekli „peccavi“ ter so stopili v državni zbor, kateri so prej tako perhorešcirali. Sedanji položaj v Čehih bilježila bode zgodovina med najžalostnejše. Tudi mi smo poskusili opozicijo v obeh oblikah. Najbolj pa nam mora biti v svarilo opozicija nemške levice. Tako se je je naveličala, da je zatajila vse svoje prejšnje politične korake, da se otrese neznosne opozicije in danes moledova za milost pri grofu Taaffu, katerega je toliko let tako nečuvno napadala. Odobravati moramo, da se slovenski poslanci ne dajo odriniti od mize, okoli katere se hočejo Nemci vresti in če bi danes slovenski poslanci stopili v opozicijo, izzvali bi pri vladi pomilovalen nasmeh in storili največjo uslugo Nemcem.

Ni nam namen polemizovati s „Slovenskim Narodom“, ker listu želimo ono veljavo, katero je nekdanj

imel, a motreč političen položaj, se vendar moramo dotikati njegove pisave zadnjih dni.

Pred vsem moramo kakor neistinito označiti, da slovenski poslanci že več let molče in prikrivajo naše krivice in pritožbe. Ravno nasprotno je resnica, da slovenski poslanci že več letsem z veliko odločnostjo in podrobnostjo razkrivajo slovenske krivice in pritožbe, kar se je slovenskemu občinstvu prijavljalo z ponatisom njihovih govorov v slovenskih listih, le da je „Slov. Nar.“, ne vemo zakaj, ravno v minuli sesiji preziral delovanje in govore poslancev. Člankar v listu št. 244 očita pa posebno poslancem. zakaj so stopili v Hohenwartov klub. Kaj jih je vodilo pri tem, zato so jim bili gotovo v vodilo razlogi, katere smo zgoraj označili. Kar zadeva očitanje, da so si dali slovenski poslanci odvzeti besedo, moramo izpovedati, da o tem ne sodimo tako, kakor člankar. S tem, da se je prenesla debata kar v zbornico, je podana še večja prilika govoriti, kakor dosedaj in nam se čudno zdi, kako se more tak krik zagnati že sedaj, ko se je razpravljanje proračuna še le pričelo, in zato, ker ni precej s početka noben slovenski poslanec govoril. Mi smo osvedočeni, da slovenski poslanci bodo letos tako svojo dolžnost storili, kakor so jo doslej, ker imajo časa za to do Božiča. Čudili se pa ne bomo, če ravno istih stvari ne bodo razpravljali, katere so šele julija t. l. dognali. — Tedaj, da so jim usta zamašena, nikakor ni res, temveč še večjo prostost imajo, ker nismo dosedaj slišali še nič o generalnih govornikih, kar znači to, da eden govori za več družih in se tako mnogim govornikom v istini usta zamašé. Okrajšanje debate ima svoj pravi pomen v tem, da se ona raztegne na več časa in se še pred novim letom dogotovi, dočim se je prej moralo čakati, dokler se je cela razprava v odseku dovršila, v katerem času zbornica večkrat nikakega dela ni imela. Gledé pritožbe, da poslanci niso interpelirali zaradi koroških šol, moramo konstatirati nasprotno, da smo pač čitali tako interpelacijo meseca julija, — v „Slov. Nar.“ je pač ni bilo, čemur smo se čudili. Celjski dogodki bodo pač na vrsto prišli, v to se zanašamo in zato bode prilika, če ne prej, pri generalni debati, ki se bode vršila pri „finančnem zakonu“.

Gledé Mladočehov gojimo simpatije in se je mišljenje o onih hvala Bogu na bolje obrnilo. Toda vidi se nam, da sedanja češka delegacija ni družega kakor izraz nezadovoljnosti češkega naroda, da je neko stanje vrenja in želimo le, da ko se vrenje dovrši in se valovi pomirijo bode to Čehom in nam na korist. Vsakako pa ne uvidevamo, — da bi bili uspehi večji, če se enemu delu razdvojenega zastopstva češkega pridružijo Slovenci. —

Taka pisava, kakor je ta, katere se, ravno dotikamo, izhaja pač iz najbolj vročega rodoljubja, ali pa je sposobna dobro upljivati na slovenske politične razmere; je drugo uprašanje in tu bi svetovali: respice

finem. Zadnje volitve so dokazale, kakšna reva je pri nas za kandidate. Diskreditirajte slovensko poslanstvo v obče in ogrenili bodete vsakemu prevzeti težavno in nevhvaležno breme poslanstva.

Sedanji politični položaj in Slovenci.

III.

Zadnjikrat smo obljubili, da bomo danes govorili o slabih straneh sprave in kako bi se dale popraviti. O tem govoriti je tem bolj dolžnost naša, ker vlada zagotavlja, da vsakakor hoče, da se sprava dožene. Mladočehi hočejo, da bi se pred spravo obnovilo češkodržavno pravo, nekateri Staročehi pa zahtevajo, da bi se vsaj uvedel češki notranji službeni jezik. Temu mi ne odrekamo važnosti, ali vendar ta stvar ni tolikega pomena in bi tudi ž njo še sprava ne dobila ugodnega lica. Sprava se pa ne da popraviti s kakimi malenkostnimi premembami, temveč njena podlaga se mora predelati, posamične določbe njene pa skoro vse lahko ostanejo.

Največa napaka je, da se je sprava omejila edino na Češko, kakor bi v drugih kraljevinah in deželah ne bilo narodnih bojov in zatiranih narodnosti. Na Češkem bi sprava koristila edino Nemcem, ž njo bi si zagotovili svoja prava in morda pridobili še kake predprave. Moravski in šleški Čehi bi pa bili s tako spravo le na slabšem, ker bi Nemci lahko potem bolj vse sile porabili proti moravskim in šleškim Čehom, ker bi ne imeli dela doma. Naj bi se na Češkem uvel tudi češki notranji jezik, naj bi se celo povejšala avtonomija češke kraljevine, da se pridobé za spravo tudi Mladočehi, vendar bi s tem češkemu narodu v skupnosti ne bilo pomagano, še manj pa avstrijskim Slovanom sploh. Kaj drugega bi pa bilo, ko bi se sprava uvela za vse avstrijske meševite dežele. Večina onih določeb, ki bodo v korist Nemcem na Češkem, bila bi v korist Slovanom na Moravskem, v Šleziji, na Koroškem, Štajerskem in Primorskem, Italijanom pa na Južnem Tirolskem. Vlada in Nemci, če res želé sprave, tudi ne morejo oporekati taki spravi. Če je pa vlada proti taki spravi, potem jej pa sploh za spravo nič ni, temveč le za predprave nemškega naroda, in slovanski državni poslanci je potem ne morejo več podpirati z lahkim srcem.

Morda kdo poreče, da je vlada že dovolj pokazala, da jej je le za Nemce, ker je spravo le za Češko želela. Mi pa imamo o grofu Taaffeji predobro misel, da bi o spravi tako sodili. Pojasnili smo že tudi, da je vlada nekako prisiljena posegla po spravi. Dolžnost čeških zastopnikov je pa bila na Dunaju postaviti se na edino pravilno stališče. Ko pa dr. Rieger in tovariši tega niso storili, je pa bila dolžnost Mladočehov, da bi se bili postavili na to stališče, ne pa trkati na svojo zgodovinsko pravo. Nemci bi bili iz prva morda malo ugovarjali, češ, da so razmere drugod drugačne, ali spoznavši, da se Slovani drugače ne udado, pa bi bili prijenjali. Če bi pa Nemci ne bili hoteli sprave, pa bi potem vsaj svet

vedel, kdo je kriv razporu, sedaj se pa nespravljivost podtika le Mladočehom.

Izmej podrobnih določeb je pa pač edina določba o kurijah, proti kateri bi utegnili imeti kake večje pomisleke s parlamentarnega stališča. Ko bi se pa bili Čehi postavili na stališče, katero smo mi označili, najbrže bi bili Nemci to določbo radi opustili, videč, da bi semtertje bila dobro orožje proti njim. Iz prva celo liberalni listi niso bili navdušeni za to določbo, šele potem so začeli naglašati njeno važnost, ko so Mladočehi začeli boj proti spravi. Razdelitev okrajev po narodnosti in razdelitev nekaterih oblastev bi pa tudi dežele še ne razkosala, kakor so se bali nekateri Čehi. Prebivalce raznih dežel vežejo zgodovinski spomini, po mnogih krajih pa tudi narodnogospodarske koristi. Vse te stvari se ne dajo z enim dnevom izbrisati. Nemci in Čehi bi tudi tako ne težili narazen, ko bi se poravnal narodni prepir. Z razdelitvijo nekaterih oblastev bi se pospešil narodni mir, ker bi vsaka narodnost lahko svoje stvari po svojem ukusu in pa po svoji potrebi uravnala. Moravskim in šleškim Čehom, koroškim, primorskim in štajerskim Slovincem bi bil na ta način zagotovljen obstanek, kar je gotovo večje važnosti, nego bi bila kaka dvomljiva pridobitev, če tudi na podlogi zgodovinskega prava.

Taka sprava je pa zaradi tega posebnega pomena, ker se strinja z našo ustavo, dočim je češko pravo v nasprotji ž njo. Dala bi se torej veliko lažje izvesti nego pa obnovljenje češkega državnega prava, in ž njo bi ne bilo pomagano le enemu narodu, temveč naredil bi se narodni mir po vsej državi. Vlada ali stranka, ki bi to delo izvršila, pridobila bi se velike zasluge za našo državo. Nemški liberalci bi ne mogli lahko ugovarjati taki spravi, ker sami trdijo, da so za ustavo in da želé narodne sprave. Vsaj ravno levica je dala ustavo in zagotovila vsaj načelno enakopravnost vsem avstrijskim narodom.

Morda kdo poreče, kaj se bomo pač Slovenci ukvarjali s takimi vprašanji, ko se vendar le na nas pri rešitvi takih vprašanj ne bodo oziralo. To stališče je pa seveda jako omejeno. Mi imamo svoje zastopnike na Dunaju, ki delujejo v zvezi z zastopniki drugih narodov, torej jim je mogoče o priliki o tem izreči svoje mnenje proti zastopnikom češkega naroda. Če ni slovanska vzajemnost samo gola fraza, ampak meso in kri, mora tako mejsebojno občevanje biti mogoče. Jedna frakcija Mladočehov je po svojem vodji prof. Masařyku se izjavila, da ni zametavati sprave, temveč je treba gledati, da se primerno premene dunajske punktacije. Pričakovati smemo, da bodo tudi drugi mladočeški poslanci spoznali, da sedanje njih postopanje ni pravo, da ne gre le podirati, temveč da je treba tudi kaj sezidati. Naši zastopniki pa morajo porabiti ves svoj vpliv, da pridobé Čehi za to, da se sprava dožene za vse meševite dežele. To je v našem narodnem interesu, ker delna sprava bi bila našemu narodu le v pogubo. Motijo se tisti, ki mislijo, da